

Långvarig arbetslöshet och utslagning

Eero Lahelma

Simo Mannila

En undersökning har genomförts i Helsingfors om den sociala och arbetsmässiga grunden och situationen för långvarigt arbetslösa personer. Resultaten visar att den stora majoriteten (83%) arbetat regelbundet innan de blev långvarigt arbetslösa men att kortvarig arbetslöshet tidigare förekommit för cirka hälften. I merparten av fallen hade den långvariga arbetslösheten uppstått på grund av att arbetsplatsen upphört med sin verksamhet.

Livssituationen för långvarigt arbetslösa avvek från befolkningen i övrigt: de var mindre ofta gifta, en del hade på grund av ekonomiskt trångmål fått sin bostadssituation förändrad, tex flyttat hem till sin mor osv.

Gruppen långvarigt arbetslösa föreföll där emot ur andra synpunkter inte särskilt selektiv. Majoriteten kan antas uppnå en genomsnittlig prestationsnivå och uppfylla de skäligen krav som kan ställas på arbetsplats. En slutsats är att i det nuvarande sysselsättningsläget i Finland redan små omständigheter kan vara ägnade att försvåra möjligheten att få arbete.

Eero Lahelma är sociolog och pol kand och forskningsassistent vid Finlands Akademi. Simo Mannila är sociolog och biträdande forskare vid Stiftelsen för rehabilitering i Helsingfors.

Enligt den gängse definitionen anses såsom arbetslösa sådana personer, som är utan arbete, men vill ha arbete och är arbetsförmögna. När man antagit att en del av dem som söker arbete inte fyller dessa kriterier, har man hänvisat till långvarigt arbetslösa, som är svåra att sysselsätta (tex Berglind 1976, 86).

Uppgifterna om vilka de långvarigt arbetslösa i

Finland är och vad som händer med dem, har tillsvidare varit mycket bristfälliga. Syftet med denna artikel är att beskriva långvarigt arbetslösa helsingforsares arbets- och arbetslöshetsbakgrund, socioekonomiska situation och arbetsförmåga samt att presentera några slutsatser om deras egenskaper som arbetssökande och deras situation på arbetsmarknaden.

Arbetslöshetsläget i Finland

Arbetslösheten i Finland under den senare hälften av 70-talet kan karakteriseras såsom i flera avseenden ny. Den rör hela landet och nu också unga personer med lång utbildning. Den registrerade arbetslösheten nådde sin topp, 198 000 personer (9,1%), i februari 1978. Även efter detta har antalet personer utan arbete nästan hela tiden hållit sig över hundra tusen. Enligt arbetskraftsministeriets prognos kommer arbetslösheten fortsätta åtminstone i sin nuvarande utsträckning fram till årtiondets mitt.

Andelen med arbetslöshet som varade minst 12 månader ("långvarigt arbetslösa") rörde sig under perioden 1978–80 kring 15% av det totala antalet arbetslösa. Den långvariga arbetslösheten följer i stora drag förändringarna i arbetslösheten som helhet, men svarar långsammare på en tillväxt i efterfrågan på arbetskraft. Då totalantalet arbetslösa

Den långvariga arbetslösheten följer i stora drag förändringarna i arbetslösheten som helhet men svarar långsammare på en tillväxt i efterfrågan på arbetskraft

började minska, fortsatte antalet långvarigt arbetslösa att öka och var som störst (25 000) i maj 1979.

Arbetslöshetsgraden i Helsingfors har under perioden 1978–1980 varit 2–4%, dvs grovt taget hälften av motsvarande tal för hela landet. Arbetsplats- och yrkesstrukturen skiljer sig från hela landet, men arbetslöshetens bild är trots detta i många avseenden likartad. De långvarigt arbetslösa andel i Helsingfors har varierat mellan 5 och 15% och ganska noga följt utvecklingen i hela landet.

Om begreppen arbetslöshet och utslagning

Enligt administrativ praxis registreras såsom långvarigt arbetslösa idag i Finland sådana personer som minst 12 månader utan uppehåll varit utan arbete och sökt arbete. Att det skett en förändring illustreras av att man år 1970 i en utredning såsom långvarigt arbetslösa personer definierade dem, som varit arbetslösa i 8 veckor. Andelen dylika arbetslösa utgjorde då 35% av det totala antalet arbetslösa. (Den långvariga arbetslöshetens statistiska mått varierar beroende på definitionsmässiga överenskommelser.)

Uppgifterna om fortlöpande arbetslöshet är såtillvida bristfälliga som att de varken beaktar sk kumulativ långvarig arbetslöshet eller undersysselsättning. Med det förre avses tätt återkommande arbetslöshetsperioder, varvid arbetstiden allt som allt blir liten (Sinfield 1968, 25). Den senare avser icke-önskat deltidsarbete eller annars oönskat arbete (Clogg 1979, 2–3).

Oberoende av den statistiska avgränsningen, handlar det i den långvariga arbetslösheten om selektion: somliga blir tvungna att vara utan arbete längre än andra. Enbart ekonomiska omständigheter kan inte förklara detta urval. Innebörden i begreppet långvarig arbetslöshet klarnar om man granskar de faktorer och processer, som befrämjar urvalet och upprätthåller arbetslösheten. Ett försök i denna riktning är det forskningsarbete, som bedrivits i Danmark och Sverige på 1970-talet angående utslagningen på arbetsmarknaden (tex Berglind 1973, 1974, 1976; Hilleström 1974; Kjaer 1978). I all korthet betyder begreppet att någon eller några inte kan få eller behålla ett lönearbete på den öppna arbetsmarknaden.

.....
Situationen för en person som efter 2–3 arbetslöshetsår fortsättningsvis söker arbete är svag även därför att inställningen till honom som arbetssökande är skeptisk vare sig det är befogat eller inte
.....

Utgångspunkt för utslagningen på grund av arbetslöshet är de faktorer som bidragit till arbetslöshetens uppkomst. Väsentliga med tanke på utslagningsprocessen är de arbetslöshetens verkningar, vilka kommer till synes först då situationen fortgått en längre tid. Verkningarna av en lång arbetslöshetstid kan bli de orsaker, vilka leder till att situationen fortsätter. En dylik kedja av orsaker och verkningar har en självförverkligande karaktär, som medför att möjligheterna att få arbete ytterligare försämras (jfr Kjaer 1978, 38–40; Tiffany mfl 1970, 153–154).

Sedd ur den arbetslösa synvinkel kan situationen te sig såsom följer: Upprepade misslyckanden i arbetssökandet sänker arbetsmotivationen, vilket ytterligare försvårar möjligheterna att få arbete; den upplevda återvändsgränsen och de ökade bekymren för att klara uppehållet rubbar den psykiska balansen, vilket, om situationen fortsätter, sänker arbetsförmågan och förändrar den arbetssökandes ställning på arbetsmarknaden. Situationen för en person, som efter 2–3 arbetslöshetsår fortsättningsvis söker arbete är svag även därför, att inställningen till honom som arbetssökande är skeptisk vare sig det är befogat eller inte.

I den diskussion som förts kring utslagningen har man ibland antagit att begreppet sammanfaller med arbetslöshetsbegreppet och är sålunda onödigt (Hilleström 1977). Utslagningsbegreppet täcker dock sådana ovan beskrivna drag i arbetslöshetssituationen och arbetsmarknadens verksamhet, vilka faller utanför det traditionella arbetslöshetsbegreppet (Berglind 1977 a). Inte heller sammanfaller arbetslöshetens och utslagningens områden, eftersom den senare även beskriver förhållandet mellan arbetskraften och befolkningen utom denna. En utgångspunkt för begreppets användning har utgjorts

av förändringarna i sysselsättningsläget i Sverige från slutet av 60-talet, då arbetslösheten, trots att sysselsättningsnivån för framför allt äldre män sjönk, förblev på samma nivå, men andelen utanför arbetskraften ökade (bl a genom förtidspensionering) (se Berglind 1973; 1977 b).

I följande granskning ger utslagningsbegreppet möjlighet att tolka vissa observationer beträffande den långvariga arbetslösheten.

Material och metod

I en undersökning angående långvarigt arbetslösa helsingforsare utförd av Stiftelsen för Rehabilitering på uppdrag av arbetskraftsministeriet i Finland, ansågs personer, som hade sökt arbete minst 9 månader, som långvarigt arbetslösa. Arbetskraftsförvaltningens kriterium, 12 månader, sänktes något, eftersom arbetslösheten i Helsingfors är lägre än i det övriga landet och man inte ville att materialet skulle bli för selektivt. Ett sampel om 103 personer uttogs under februari–juni 1980 bland de arbetssökande på Helsingfors arbetskraftsbyrås service-, funktions- och industriavdelningar. Urvalskvoten var 17%.

De för samplet uttagna personerna kallades till en veckolång klinisk bedömning av arbetsförmågan och möjligheterna till rehabilitering. Examinationen bestod av en strukturerad intervju av en socialarbetare, en intervju samt lämplighetstest utförda av en psykolog och läkar- samt specialundersökningar (se Lahelma och Mannila 1981, 31–43). Det är troligt att det material som erhållits på detta sätt är mångsidigare och pålitligare än vanligt enkät- och intervju-material, myndigheters register och rent kliniskt material.

De långvarigt arbetslösas arbetsbakgrund

De långvarigt arbetslösa helsingforsarna har i praktiken varit arbetslösa mycket längre än 9 månader. För 39% har arbetslösheten varat utan uppehåll över 2 år (tabell 1). Den genomsnittliga arbetslöshe-

Den genomsnittliga arbetslösheten var 22 månader, den längsta perioden knappa 10 år

Tabell 1. Arbetslöshetens längd enligt ålder (%).

	19– 40 år	41– 45 år	Samman- lagt
Högst 24 månader	74	50	61
25 månader 1. mera	26	50	39
Sammanlagt	100 (47)	100 (56)	100 (103)

ten var 22 månader och den längsta perioden knappa 10 år. För högst 40-åriga personer är arbetslöshetsperioderna klart kortare än för personer över 40 år. Resultaten motsvarar de i många olika sammanhang gjorda iakttagelser, i enlighet med vilka risken för arbetslöshet, och speciellt långvarig arbetslöshet, i allmänhet ökar med åldern (tex Sinfield 1969, 30–31; Colledge & Bartholomew 1980).

Arbetslösheten är för hälften av de undersökta inget nytt, men så här länge har endast ett fåtal av de undersökta varit utan arbete. Största delen av de undersökta (83%) hade arbetat regelbundet innan de blev långvarigt arbetslösa. Endast två personer saknar en egentlig arbetshistoria. Den genomsnittliga arbetserfarenheten i det egna arbetet var 13 år. Arbetsplatsernas antal var högst 6 för 75% av de undersökta. Tidigare arbetslöshet eller antalet arbetsplatser eller arbetsår förklarar inte arbetslöshetens långvarighet.

Orsaken till att det sista arbetsförhållandet upphörde var för 57% att arbetsplatsen hade upphört med sin verksamhet, att arbetskraften hade minskats, att arbetsplatsen hade flyttat eller andra dylika arbetsmarknadsskäl. Jämförda med dessa är andelarna sådana som frivilligt hade lämnat arbetsplatsen eller insjuknat betydligt mindre. Gränserna mellan uppsägande, frivillig avgång och minskning av arbetskraften är inte klara. Arbetsmarknadsorsakerna framträder emellertid i detta material markant, eftersom deras andel enligt en arbetskraftundersökning bland samtliga arbetslösa i Finland utgjorde endast 28%.

De långvarigt arbetslösas livssituation

Med livssituation avses här de sociala förhållandena och familjesituationen samt utkomsten och den ekonomiska situationen. Av de långvarigt arbetslösa helsingforsarna var 22% gifta, men av hela Helsing-

I praktiken räcker inte arbetslöshetsskyddet till, och hälften hade under det senaste året åtminstone tillfälligt erhållit socialhjälp, som förefaller att ha blivit en kompletterande inkomstkälla för de arbetslösa. Många vänder sig dessutom till släktingar,

Socialmedicinsk tidskrift nr 1 1982

Begränsningarna i den fysiska och psykiska funktionsförmågan uppskattades skilt för sig med summaindex baserade på flera iakttagelser, där även lindriga begränsningar har beaktats (se Lahelma & Mannila 1981, 78–80). Mätta sålunda uppvisade 42% begränsningar i den fysiska och 39% begränsningar i den psykiska funktionsförmågan. Hos 22%

Tabell 2. Arbetsförmågan enligt begränsningarna i den fysiska och psykiska funktionsförmågan (%).

	Begränsningar i funktionsförmågan	
	Fysiska	Psykiska
Yrkesmässigt arbetsförmögna	79	90
Yrkesmässigt arbetsoförmögna	21	10
Sammanlagt	100 (43)	100 (40)

förekom begränsningar både i den psykiska och i den fysiska funktionsförmågan. Begränsningar i den fysiska funktionsförmågan inverkar klarare än begränsningar i den psykiska funktionsförmågan på arbetsförmågan (tabell 2). Arbetsoförmåga beror oftast på allvarliga somatiska sjukdomar, ibland i förbindelse med psykiska problem eller sjukdomar. De psykiska problemen anses dock inte som sådana förorsaka arbetsoförmåga utom i enstaka fall.

Alla observerade störningar i hälsotillståndet påverkar inte arbets- eller funktionsförmågan. Minst en sjukdom diagnoserad av läkare hade 80% av de undersökta, men ofta var dessa lindriga eller övergående.

Om arbetslöshetsprocessens karaktär

Trots den relativt låga arbetslöshetsprocenten i Helsingfors, är de långvarigt arbetslösa i hög grad offer för läget på arbetsmarknaden. Många av dem har blivit arbetslösa på grund av att man minskat arbetskraften eller på grund av andra av dem oberoende skäl. Avbrottet i ett långt och regelbundet arbete och en mångårig arbetslöshet har inneburit bl.a. att yrkesskickligheten har börjat förfalla samt prägling, vilket har försvårat återgången till arbetslivet.

De långvarigt arbetslösa helsingforsarnas sociala förhållanden kan karakteriseras som icke kristalliserade. En period då gamla parförhållanden upplöses och nya bildas, har ofta börjat redan innan arbetslösheten, och fortsätter, då arbetslösheten fortgår. Förändringarna i den sociala situationen kan inte omedelbart sammankopplas med arbetslösheten, men arbetslöshetens inverkan på de i avgörande grad försämrade utkomstmöjligheterna är uppenbar. Det ekonomiska trångmålet däremot häng-

er samman med de sociala förhållandena. Några fränskilda män har tex flyttat hem till sin mor. Internatboende, en boendeform som rörde endast ett par personer, förefaller att ytterligare kringskära den sociala situationen och hoga olika slags svårigheter. Enligt Rostila (1979, 48) kan det psykosociala tryck som arbetslösheten förorsakar upplevas kraftigare än det ekonomiska trycket. Det är möjligt att förhållandet förändras om arbetslösheten fortgår och problemen tillspeas. De långvarigt arbetslösa livssituation och dess dynamik antyder att den psykosociala och ekonomiska situationen förändras samtidigt och är nära förknippade med varandra. Det är inte möjligt att skilja dessa två från varandra, eftersom – såsom Rostila konstaterar – frågan i sista hand gäller hela levnadssättet och identiteten.

Yrkesmässig arbetsoförmåga förklarar endast en liten del av den långvariga arbetslösheten. Av de långvarigt arbetslösa helsingforsarna konstaterades 10% vara arbetsoförmögna, dvs sakna förutsättningar för att delta i arbetslivet. En orsak till att de trots detta fortsätter att söka arbete kan ligga i arbetslöshetsskyddet, som trots att det är lågt, anses tryggare än övriga alternativ (sjukpenning, invalidpension). Eftersom dessa personer dessutom är inriktade på en återgång till arbetslivet, är de synbarligen inte heller psykologiskt beredda att sluta arbeta. Utöver de arbetsoförmögna bildar majoriteten av de arbetsförmögna en relativt distinkt grupp, av vilken bilden som vanliga arbetssökande förstärks av iakttagelserna beträffande dessa personers arbetsbakgrund.

Arbetslöshet har konstaterats leda till ökad sjuklighet (Brenner 1971, 606–611 och 1979, 161–177; Thomann 1978). Att dra dylika slutsatser i denna undersökning är inte möjligt. Den svaga positiva korrelationen mellan arbetslöshetstiden och begränsningarna i arbetsförmågan tyder på ett dylikt samband, men sambandet kan även vara det motsatta. Då det gäller arbetsoförmögna sjukdomar, är

Av de långvarigt arbetslösa konstaterades 10% vara arbetsoförmögna

det fråga om långvariga och allvarliga krämpor, som uppstått redan innan arbetslösheten började. Antalet sjuka i hela materialet är högt jämfört med hela befolkningen i Finland och torde delvis sammanhånga med svårigheterna att klara uppehållet samt den passivering arbetslösheten medför (Jahoda mfl 1971, 25–35; Ravnmark 1976, 35–38). En del av de psykiska problemen var situationsbundna och som sådana normala reaktioner på en svår livssituation.

Då man beaktar att personerna i detta material i genomsnitt har bakom sig två års arbetslöshet, förefaller det som om arbetslöshetens bestående verkningar skulle visa sig långsamt (jfr Jyrkämä 1980, 39–42). Det omdöme som teamet gav om några långvarigt arbetslösa, dvs att en snar placering i arbetslivet är ytterst viktig, torde peka på processens framåtskridande och däri förutsägbara plötsliga förändringar. Man förutspådde härvid att arbetslöshetens förlängning inom en nära framtid skulle leda till hopade svårigheter och en väsentlig försämring av sysselsättningsmöjligheterna.

Möjligheterna att sysselsätta de långvarigt arbetslösa

På individuell nivå baserar sig möjligheterna att få eller behålla ett arbete i sista hand på produktiviteten, dvs förmågan att producera utöver reproduceringskostanderna för den egna arbetskraften (jfr Berglind 1976, 87). Att göra dylika uppskattningar lämnar rum för tolkningar och att observera produktivitet direkt är inte möjligt, allra minst i anställningssituationen. Enligt Kjaer (1978, 85–87) baserar sig uppskattningen av en individs produktivitet i huvudsak på 1) den formella utbildningen, 2) arbetserfarenheten, 3) hälsotillståndet, 4) åldern och 5) könet samt vissa andra personliga egenskaper. De långvarigt arbetslösa helsingforsarna granskas till sist i korthet i ljuset av dessa kriterier.

1. Hälften saknar yrkesutbildning och för 69% begränsas grundutbildningen till folkskola. Jämförd med data rörande arbetslösa och arbetskraften som helhet i Finland, motsvarar utbildningen hos de långvarigt arbetslösa helsingforsarna medelnivån.

2. Majoritetens arbetsbakgrund har konstaterats vara fast och arbetserfarenheten i det egentliga yrket lång.
3. Frånsett de arbetsoförmögna, bedömdes majoriteten (78%) som lämpliga för sina tidigare arbetsuppgifter.
4. Medelåldern i materialet är 40 år. På grund av avgränsningen var de äldsta i en ålder av 54 år, vilket på basen av den allmänna pensionsåldern skulle innebära 10 år till i arbetslivet.
5. Materialet är manligt dominerat och om könets inverkan finns inget särskilt att nämna. De personliga egenskaperna hos vissa personer kan anses avvikande, men de inverkar inte på arbetsförmågan.

Arbetslöshetssituationens verkningar framgår inte av undersökningen på grund av dess karaktär av tvärsnitt. Arbetsoförmågans och ålderns betydelse har framgått ovan. Ålderns inverkan är konsekvent och börjar redan i 30–35 års ålder. Diskriminering är eventuell i ett par fall.

Den grupp långvarigt arbetslösa som här har undersökts förefaller inte särskilt selektiv. Majoriteten kan antas uppnå en genomsnittlig prestationsnivå och uppfylla de skäligen krav som kan ställas på arbetskraft. I det nuvarande sysselsättningsläget i Finland är synbarligen redan små omständigheter ägnade att försvåra möjligheterna att få arbete. Frågan varför de långvarigt arbetslösa helsingforsarna inte får arbete förblir alltså till stor del obesvarad.

LITTERATUR

- Berglind, Hans:* Varför ökar utslagningen på arbetsmarknaden? Nordisk yrkesvägledning 4/1973, 165–170.
- Berglind, Hans:* Unemployment and redundancy on a "postindustrial" labor market. A paper presented at the VIII World Congress of Sociology in Toronto, 1974.
- Berglind, Hans:* Utslagning eller bristande arbetsvilja? Ett försök till begreppsanalys. Socialmedicinsk tidskrift nr 2, 1976, s 86–96
- Berglind, Hans:* Utslagen eller arbetslös? Sociologisk Forskning 24, 1977, 35–40 (1977 a).
- Berglind, Hans:* Förtidspension eller arbete? I boken Förtidspensionering. SOU 1977:88, Stockholm 1977 (1977 b).

- Brenner, M Harvey:* Influence of social environment on psychopathology: The historic perspective. I boken James Barret et al (ed): Stress and Mental Disorder, s 161–177. Raven Press, New York 1979.
- Clogg, Clifford:* Measuring Underemployment. Academic Press, New York 1979.
- Colledge, Maureen & Bartholomew, Richard:* A Study of the Long-term Unemployed. Manpower Services Commission, London 1980.
- Hilleström, Karsten:* Udstødningen fra arbejdsmarkedet – begreb, omfang og konsekvenser. Socialt Tidsskrift 50, 1974, 81–103.
- Hilleström, Karsten:* Er det at være udstødt fra arbejdsmarkedet det samme som det at være arbejdsløs? Sociologisk Forskning 24, 1977, 27–34.
- Jahoda, Marie; Lazarsfeld, Paul & Zeisel, Hans:* Marienthal. The Sociography of an Unemployed Community. Aldine Atherton, Chicago & New York 1971.
- Jyrkämä, Jyrki:* Arbetslöshet och bruk av rusmedel. NUSerien A 1980: 16. Stockholm 1980.
- Kjaer, Anders:* Udstødning fra arbejdsmarkedet. Socialforskningsinstituttet, studie 36, København 1978.
- Lahelma, Eero & Mannila, Simo:* Pitkääikaistyöttömyys Helsingissä. Tutkimus Helsingin työvoimatoimiston asiakkaita keväällä 1980. Työvoimaministeriön suunnitteluosaston Työvoimapolitiittisia tutkimuksia n:o 26, Helsinki 1981.
- Nagi, Saad, Z:* Early rehabilitation and the role of industry. I boken Aila Järvikoski & Eero Lahelma: Early Rehabilitation at the Work Place. World Rehabilitation Fund, Monograph no 6, New York 1980.
- Ravnmark, Henning:* Arbejdsløshed og sygelighed – en litteraturgennemgang. Socialmedicinsk institut, Aarhus universitet, udgivelse nr 23, Århus 1976.
- Rostila, Ilmari:* Työttömyys elämäntilanteena. Työvoimaministeriön suunnitteluosaston Työvoimapolitiittisia tutkimuksia n:o 25, Helsinki 1980.
- Sinfield, Adrian:* The Long-term Unemployed. OECD, Paris 1968.
- Thomann, Klaus-Dieter:* Die gesundheitlichen Auswirkungen der Arbeitslosigkeit. I boken Ali Wacker (Hg): Vom Schock zum Fatalismus? Soziale und psychische Auswirkungen der Arbeitslosigkeit, s 194–240. Campus Verlag, Frankfurt/New York 1978.
- Tiffany, Ronald & Cowan, James & Tiffany, Phyllis:* The Unemployed. A Social-psychological Portrait. Prentice-Hall, Englewood Cliffs 1970.

HULTAFORS SANATORIUM

Sveriges största helårskurort

Högt naturskönt läge.

Rika behandlingsresurser.

Sjukgymnastik, massage, medicinska bad, stor inomhusbassäng, bastu och solbad vid egen sjö, tennisbana, gymnastiksal med badminton och bordtennis etc.

Överläkare: Dr N. Blomstedt

Behandling av invärtes sjukdomar, ledsjukdomar, ämnesomsättningsrubbningar, hjärtsjukdomar, tillstånd orsakade av överansträngning och stress.

Prospekt och upplysningar genom "Rumsbeställningen" Hultafors Sanatorium, tel. 033/950 50.

Postadress: 517 00 Bollebygd.

Socialmedicinsk tidskrifts temanummer

Barn i samhället, nr 7–8/79

Klyftan är stor mellan barnets "rätt" och barnets egen verklighet – materiellt, socialt och känslomässigt. Därför behöver vi också i Sverige se över barnets situation. Detta menar numrets gästredaktör psykolog Ruth Larsson, Malmö, och redovisar artiklar kring detta tema.

Storstadsungdomars syn på tillvaron, nr 2/80

Ingrid Klackenberglarsson och Katarina Björkman redovisar i detta temanummer intervjuer och resultat av frågeformulär som belyser ungdomars inställning till syskon och kamrater, förhållandet till det motsatta könet, inställningen till äktenskap, familjebildning och könsroller, vuxenroll, politik och religion. Det ges också uppgifter om ungdomars bruk av alkohol, narkotika, thinner och tobak. Man har också sökt mäta ungdomars uppfattning om graden av samstämmighet mellan sig och föräldrarna, när det gäller inställning till arbete, familjesituation och samhälle.

Numren kan rekvireras från

Socialmedicinsk tidskrift

172 83 Sundbyberg

Tel 08/87 34 91 Postgiro 1179-1